14.2.2022 HL/68/00.00.06.01/2022

Kanta-Hämeen hyvinvointialue
co Hämeen liitto
Niittykatu 5
13100 Hämeenlinna

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Asia: Kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle vuoden 2022 lisätalousarvioksi (HE 2/2022) erityisesti hyvinvointialueuudistuksen ICT-järjestelmien rahoituksen riittävyydestä

Valtiovarainvaliokunta on pyytänyt 9.2.2022 päivätyllä viestillä Kanta-Hämeen hyvinvointialueen lausunnon HE 2/2022 sisältämästä hyvinvointialueiden käynnistämiseen kohdennetusta lisätalousarviosta. Lisätalousarviossa hyvinvointialueiden käynnistämisen viivytyksettömän valmistelun turvaamiseksi ehdotetaan yhteensä 155,7 milj. euron lisämäärärahaa. Lisäys koskee erityisesti välttämättömien ICT-muutoskustannusten rahoituksen aikaistamista. Lisätalousarvion perusteluissa tarve aiheutuu hyvinvointialueiden toiminnan, hallinnon ja päätöksenteon kannalta välttämättömien ICT-järjestelmien rakentamisesta syntyvien kustannusten kattamisesta. Lisämäärärahasta 5,7 milj. euroa ehdotetaan kohdistettavan hyvinvointialueen valtuustoryhmien toiminnan tukemisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen lausunto valtiovarainvaliokunnalle:

Nyt lisätalousarvioehdotukseen sisältyvä rahoitus pitää sisällään suhteellisen realistisesti sirpalemaakuntien käynnistämisen edellyttämän vähimmän mahdollisen rahoitustason. Tältä rahoituspohjalta on mahdollista siirtyä toteuttamaan Kanta-Hämeessä esimerkiksi ICT-muutosten aivan välttämättömiä toimia noin 13 milj. euron rahoitustasolla. Aiemmin myönnetty 8,6 milj. euron rahoitustaso olisi sisältänyt arvaamattomia riskejä ja vaarantanut Kanta-Hämeen hyvinvointialueen häiriöttömän käynnistymisen.

Keskeistä lisätalousarvion toimeenpanossa on rahoituksen jakautuminen erilaisten hyvinvointialueiden kesken. On selvää, että hyvinvointialueet, joilla ei ole valmista integroitunutta kuntayhtymää, tarvitsevat merkittävästi enemmän rahoitusta reformin välittömään toimeenpanoon. Lisärahoitusta on tämän vuoksi kohdennettava erityisesti sirpalemaakuntiin.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen näkökulmasta hyvinvointialueiden rahoituksen ja erityisesti ICT-rahoituksen valtakunnallinen prosessi on jäänyt kokonaisuutena myöhäiseksi. Kiitämme ministeriöiden ripeyttä lisätalous-arvio-esityksestä. Todellisia ongelmia on lähdetty lisärahoituksella ratkomaan yhteisen tilannekuvan kirkastuttua. Ilman lisärahoitusta reformin toteuttamisen riskit olisivat kasvaneet kestämättömällä tavalla erityisesti sirpalemaakunnissa ja pahimmillaan vaarantaneet reformin aloituksen 2023.

Haluamme tässä lausunnossa myös muistuttaa siitä, että nykyisellä vuoden 2022 rahoitustasolla hyvinvointialueiden käynnistymiseen liittyvää välttämätöntä – mutta ei kriittistä – tekemistä jää myös tuleville vuosille. Näin ollen varsinaisen toimintarahoituksen päälle tarvittavan lisärahoituksen tarvetta jää myös tuleville vuosille erityisesti ICT:n osalta.

Lausunnon perustelut

Esitämme lausuntomme perusteluiksi seuraavat valmistelutilanteeseen liittyvät seikat erityisesti Kanta-Hämeen -tyyppisten sirpalemaakuntien näkökulmasta.

Hyvinvointialueiden valmistelun lähtökohta on maamme eri osissa erilainen. Suomessa on hyvinvointialueita, joissa toimii valmiiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut samaan organisaatioon kokoava kuntayhtymä. Osa kuntayhtymistä on toiminut jo varsin pitkään ja esimerkiksi ICT-järjestelmien integraatio on näillä alueilla monin osin jo toteutettu. Integroituneiden hyvinvointialueiden lisäksi on monia nk. "sirpalemaakuntia", joissa sekä palvelun järjestäminen että toteuttaminen on edelleen hajautunut usean organisaation vastuulle. Organisaatioilla on historiastaan johtuen pääosin omat erilliset tietojärjestelmänsä. Näin ollen ICT-järjestelmien kokoaminen yhdeksi järjestelmäksi vaatii sirpalemaakunnissa suuren työn. Esimerkiksi Kanta-Hämeessä hyvinvointialue muodostetaan 15 organisaatiosta tai niiden osasta. On selvää, että tällaisilla hyvinvointialueilla on merkittävästi enemmän tekemistä ICT-järjestelmien yhdenmukaistamisessa kuin valmiiden kuntayhtymien hyvinvointialueilla.

ICT-rahoituksen taso ja suunnitelma

ICT-rahoituksen tasoa on haarukoitu Kanta-Hämeen hyvinvointialueella jo perustamisesta ja toiminnan käynnistymisestä lähtien. Valtionavustuksen haku käynnistyi 16.9.2021. Kanta-Häme haki nk. "siemenrahaa" 1 milj. euroa lokakuussa 2021, jolla turvattiin ICT-valmistelun välttämättömän käynnistyksen edellyttämä maksukyky. Siemenrahahakemuksen lisäksi lokakuussa 2021 jätettiin varsinainen ICT-rahoitushakemus 25,5 milj. euroa, joka uudella välttämättömyysharkinnalla pieneni 21,4 milj. euron tasolle. Tällä rahoitustasolla tavoiteltiin hyvinvointialueen häiriötöntä aloitusta.

Joulukuun 2021 rahoituspäätöksessä saatiin Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle 7,6 milj. euroa (+ siemenraha 1 milj. euroa) eli kokonaisuudessaan 8,6 milj. euroa. Oli ajauduttu tilanteeseen, jossa myönnetty rahoitus kattoi vain noin 40 % hyvinvointialueen omasta tarkalla harkinnalla tehdystä suunnitelmasta. Tämä lisätalousarvio alustavilla rahoituksen jakautumisella mahdollistaisi Kanta-Hämeeseen 13 milj. euron rahoituksen vuodelle 2022, joka on ehdoton minimi häiriöttömälle käynnistymiselle tässä aikataulussa. Lisäksi muutosrahoituksen tarvetta jää tuleville vuosille.

Rahoitus ja riskit

Totesimme valmistelussa myönnetyn rahoitustason vaarantavan sirpalemaakunnan olosuhteissa häiriöttömän aloituksen ja aiheuttavan hallitsemattomia riskejä Kanta-Hämeen maakunnan turvalliselle käynnis-

tymiselle. Totesimme lisäksi, että järjestämisvastuun siirto hyvinvointialueelle vuodenvaihteessa 2022–2023 edellyttää selkeää tietoa rahoituspohjasta nyt heti, koska toteutusvaiheeseen siirtyminen ei voi enää odottaa.

Olemme aktiivisesti yhdessä muiden sirpalemaakuntien kanssa painottaneet rahoitustasoon liittyviä riskejä. Hyvinvointialueiden riskitietoisuus on kasvanut, kun käynnistämisen kannalta välttämätön tekeminen on yritetty sovittaa alimitoitettuun rahoitukseen. Onneksi samassa yhteydessä myös ohjaavien ministeriöiden riskitietoisuus on kasvanut, joka näkyy realistisena ja ripeänä valmisteluna ja asiaan tarttumisena.

Nyt hallituksen esitykseen sisältyvä lisätalousarvio esityksessä 150 milj. euroa ehdotetaan suunnattavaksi erityisesti välttämättömien ICT:n kustannusten kattamiseen. Kanta-Hämeen tyyppisten hyvinvointialueiden näkökulmasta sekä lisätalousarvioon varatut resurssit että nopea päättäminen niiden jaosta ovat välttämättömiä hyvinvointialueiden aloitukseen liittyvien riskien hallinnassa.

Rahoituksen jakautuminen

Haluamme Kanta-Hämeen näkökulmasta erityisesti korostaa rahoituksen jakautumiseen liittyviä tekijöitä. Nyt mahdollisesti päätettävän lisätalousarvion resursseja on suunnattava vahvasti niitä eniten tarvitseville hyvinvointialueille, jotta kansallinen reformi voi toteutua koko maassa turvallisesti suunnitellussa aikataulussa. Rahoituksen jakautumisesta on jo järjestetty kuulemisia. Kuulemisten pohjalla olevat laskelmat osoittavat, että sirpalemaakuntien erityinen rahoitustarve on otettu riittävästi rahoituksen jakautumisessa huomioon.

Rahoituksen suunnittelun vaikeudesta

Hyvinvointialueiden käynnistymisen valmistelun kokonaisuus sisältää osin ennakoimattomia tekijöitä. Maassamme ei ole paljoa kokemusta tämän kokoluokan organisaatioiden yhteensulautumisesta. Ehdotuksessa lisätalousarvioksi on huomioitu erityisesti ICT-kustannukset, jotka on suhteellisen helposti ennakoitavissa. Rahoituksessa on kuitenkin syytä huomioida myös yleisvalmistelun kustannukset, joihin sisältyy tuki esimerkiksi hyvinvointialueiden valtuustoryhmille. Hyvinvointialueiden vuoden 2022 talousarvion valmistelu on ollut suhteellisen haastava tehtävä. Esimerkiksi politiikan kokouskustannukset perustuvat arvaukseen kokousten määrästä vuonna 2022. Puolueiden ryhmäraha on ollut osittain tiedossa etukäteen, mutta monet talouteen vaikuttavat tekijät ovat edelleen auki. Vuoden 2022 talousarvio ei esimerkiksi sisällä varauksia sille, että valittu ylin johto voisi siirtyä laajasti hyvinvointialueen palkkalistoille varmistamaan häiriötöntä aloitusta.

Edelliseen viitaten rahoituksen suuntaamiseen on syytä jättää vapausasteita hyvinvointialueiden tarpeiden perusteella.

Hyvinvointialueiden rahoituksen tulevaisuus vuodesta 2023 eteenpäin

Hyvinvointialueiden rahoituksessa siirrytään 2023 lähtien valtion rahoitukseen, jonka pohjana on nykyinen kustannustaso.

Siirtymäajan jälkeen rahoitus pohjautuu laskennalliseen tarvetekijöihin perustuvaan rahoitusmalliin. On selvää, että valtionavustuksiin perustuva valmistelurahoitus muuttuu pysyväksi rahoitukseksi vuonna 2023.

Erityisesti ICT:n osalta on kuitenkin huomioitava, että lisätalousarvion mahdollistamalla 13 milj. euron rahoitustasolla ei saada Kanta-Hämeessä kaikkia organisaatioiden sulautumiseen liittyviä asioita valmiiksi. Olemme siirtäneet välttämätöntä – mutta ei kriittistä – tekemistä tuleville vuosille. Näin ollen erityisesti ICT-muutoksen loppuun saattaminen tulee vaatimaan erillisrahoitusta myös tuleville vuosille

Kanta-Hämeen väliaikaisen valmistelutoimielimen puolesta

Jukka Lindberg
Muutosjohtaja
Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Jakelu
Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Kanta-Hämeen hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin
Kanta-Hämeen hyvinvointialueen valmistelun johtoryhmä
Kanta-Hämeen hyvinvointialueen arkisto